

מרכז מורשת בגין-חוג פרשת שבוע-לע"נ דניאלי זוננפלד
 פרשת קדושים-יום השואה-רע מנעוריו? או קדושים תהיו?
 שי פינקלשטיין-רב קהילת ניצנים

1-בראשית פ"ח

(כא) וַיִּרְחַק יָקֹץ וְנָקָה אֶת־רַיְחֵי הַנְּיִיחַיִם וַיֹּאמֶר יָקֹץ אֶל־לִבּוֹ לֵאמֹר סָף לִקְלֹל לְעוֹד אֶת־הָאָדָמָה בְּעֵבוֹר הָאָדָם
 כִּי יִצְרֵל בְּהָאָדָם הַזֶּה מִנְעַרְיוֹ וְלֹא־אֶסְפָּף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת־כָּל־יֶרֶק אֲשֶׁר עָשִׂיתִי:

2-רש"י בראשית פרשת נח פרק ח פסוק כא

(כא) מנעוריו - מנעוריו כתיב משנער לצאת ממעי אמו ניתן בו יצר הרע:

3-תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ל עמוד ב

ת"ר: קשה יצר הרע, שאפילו יוצרו קראו רע, שנאמר: כי יצר לב האדם רע מנעוריו. אמר רב יצחק: יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום, שנאמר: רק רע כל היום. ואמר ר"ש בן לוי: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, שנאמר: צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו, שנאמר: אלהים לא יעזבנו בידו.

4-ספורנו בראשית פרשת נח פרק ח פסוק כא

כי יצר לב האדם רע. כי בהיות המזגים מכאן ואילך פחותים מאשר היו קודם המבול לא יאיר בהם הכח השכלי מנעוריהם כבראשונה, באופן שיתקומם למתאוה המתגבר עליו מנעוריו:

5-רש"י הירש בראשית פרק ח

עד כמה שהבנתנו מגעת, טעו המפרשים בפירוש המשך הפסוק כי יצר לב האדם רע מנעוריו; הם ראו במשפט זה את הטעם להחלטה החדשה: "שכן, יצר לב האדם רע מנעוריו". אך אין אנחנו מבינים, מה פירושו של דבר זה. שמא נתכוונו לפרש: "מפני שאין כל תועלת בדבר"? אך אין זה ראוי לכבוד ה', שהוא יעיד כך על עצמו ועל בריאתו. זאת ועוד: אל נשכח, שמשפט זה כבר נאמר לעיל (ו, ה); שם הוא מפרש את טעם העונש: כלום יעלה על הדעת, שכאן הוא מפרש את טעם החנינה? ה' הביא את המבול, שכן "כל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום"; וכאן הוא מבטיח חנינה - בהתחשב עם אותו יצר הרע? גם מבנה הפסוק סותר את הדברים האלה; אילו היה פירוש זה נכון, היה ראוי לאחר את המלים "כי יצר" וגו' - כדי לשים את הדגש עליהן: "לא אוסיף לקלל עוד... ולא אוסיף עוד להכות... כי יצר לב האדם רע מנעוריו". פסוק זה - כמות שהוא לפנינו - שם את הדגש על שתי הפעמים "לא אוסיף", ואילו "כי יצר..." הוא מאמר מוסגר: אם יצר לב האדם ישוב להיות רע - ואף רע מנעוריו - והשמדת הדור תהיה דרך יחידה להצלה, אף על פי כן לא אוסיף לקלל עוד, כדרך שעשיתי עד כה. כבר הוכחנו לעיל את משמעות צורת "יצר". אין זאת צורה פעילה, אלא צורה סבילה. אין היא מורה על היוצר, אלא על היציר: היצר הוא יציר לבו של האדם; הוא האידיאל, שהלב שואף אליו. עתה, מה משמעות "נעורים"? ההוראה המקורית של "נער": לנענע ולהשליך מעליו. כך אצל שמשון: "אנער" (שופטים טז, כ), "נוער כפיו מתמוך בשוחד" (ישעיה לג, טו) וכדו'. מכאן "נעורת": פסולת של פשתן. וזו גם משמעות "נעורים": צעירים רוצים להתפתח מתוך עצמם; רשמים טובים או רעים אינם נקלטים במ דרך קבע. טבע הנער עודנו בתכונותו המקורית, טרם התעטף בטלית של חנופה, עודנו "מנער" מעליו רשמים טובים ורעים. צעירים אינם לא צדיקים ולא רשעים. אוי לו למי שסבור שהילד הממוצע הוא רשע ומרשע! מי שמכיר ילדים, יודה: לא, אין זה נכון, הנער איננו מושחת, יצר לב האדם איננו רע מנעוריו, לא מנעוריו ישאף האדם אל הרע. בזמנים רגילים - מספר המבוגרים השואפים אל הרע הוא רב ממספר הצעירים. אמת, צעירים עלולים לעשות את הרע, - שכן טרם

הורגלו להיכנע לעול מצוות; שליטה עצמית ומשמעת דומות עליהם כעול, ובשאיפתם לעצמאות "ינערו" עול זה מעליהם. אכן, קשה להתגבר על עצמאות זו של הרצון; חוסר הברגות השכלית מתווה עליה את תו העקשנות; אך עצמאות זו היא השורש של האישיות המוסרית שלעתיד.
הנה, הקדוש ברוך הוא בחר את ישראל, - לא מפני שהם נכנעים בנקל, - אלא מפני שהוא עם קשה עורף; שכן, גלוי וידוע היה לפניו, שעתידים הם להתגבר על קשיות העורף ולבחור בדרך הטוב; ואז יגלו אותה קשיות עורף ועצמאות - בלכתם בדרך הטוב. וכך נטע הקדוש ברוך הוא בלב כל אדם את השאיפה לעצמאות - כדי לחשל את אפיו בדרך הטוב. עצמאות זו מתגלה תחילה כ"נעורים": הצעיר משלח רסן, "מנער" ופורק את העול. אך משהוא מגיע לכלל הכרה, שתכלית המצוה היא חירות, ולא הגבלה, הרי הוא מתמלא התלהבות נעורים, ונודר להתמסר לכל אידיאל נעלה. המבוגרים, ולא הצעירים - הם הפקחים החכמים בעיניהם, השטופים בתאוה ורדיפת ממון, הלועגים לכל שאיפה ואידיאל ורואים בהם "חלומות נעורים". משאדם מתבגר ויוצא מכלל נער, הרי הוא לומד להסתגל ולהיכנע, - אך הוא נכנע לדרישות התאוה והאנוכיות. בזמנים רגילים - עיקר נצחונו של הרע הוא אחרי גיל הנעורים.

6-קהלת פרק ז פסוק כט

לְבַד רָאֵה־זֶה מִצִּי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם יֵשֶׁר וְהֵמָּה בִקְשׁוּ חֶשֶׁב נֹת רַב יָם:

7-מדרש תנאים לדברים פרק לב פסוק ד

אל אמונה שהאמין בעולם ובראו, ואין עול מגיד הכת' שלא ברא המקום את בני אדם להיות רשעים אלא להיות צדיקים שנ' (קה' ז כט) לבד ראה זה מצאתי אשר עשה אלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים:

8-ספורנו ויקרא פרק יט, פסוק ב

אמר עתה שהכונה בכל אלה האזהרות היא שיהיו קדושים וזה כדי שידמו ליוצרים כפי האפשר כמו שהיתה הכונה בבריאת האדם כאמרו נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וזה ביאר עתה באמרו כי קדוש אני ה' אלהיכם וראוי שתדמו אלי כפי האפשר בעיון ובמעשה

9-הגרי"ד סלוביצקי דברי הגות והערכה 252-253

"אכן, היהדות קידשה את האדם והורתה כי יש בו ניצוץ אלוקי; מעולם לא הסכימה היהדות עם ההשקפה אשר על פיה שרוי האדם בחטא מטבע ברייתו. להיפך, אנו לימדנו כי האתגר הניצב בפני האדם והאפשרויות הפתוחות לפניו, ללא גבול הם. בעיני היהדות האדם הוא בכוח (=בפוטנציה) יצור טוב, יצור מתפתח. אולם, האדם מוצא את עצמו תכופות אחוז בלחץ של כוח מכניע, כוח שאין לעמוד בפניו, הגוררו מטה... במשפט אחד, המקרא בוטח באדם, אך גם חושד ומפקפק בו"

10 דברים פרק ל, טו

רָאֵה נֹת תִי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע:

11-אברבנאל דברים פ"ל, טו

ראה נתתי לפניך היום וגומ' עד סוף הסדר. הפרשה הזאת תקיים ותעיד על אמתת הבחירה האנושית שהיא יסוד התורה ופירושה.

12-כלי יקר דברים לב

הצור תמים פעלו. מבואר כדרך שאמר שלמה (קהלת ז כט) אשר האלהים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. והוא כדי להסיר מלב האדם מחשבות און לדבר על ה' תועה שהאומן אשר בראו נתן בו החומר שיש לו נטיה אל התאות המוחשות ומידו היתה לו השחתה זו שכן אנו אומרים דרך התנצלות זכור כי עפר אנחנו (תהלים קג יד) וכן אמר איוב (י ט) זכר נא כי כחומר עשיתיני וגו' ואולי יבא החוטא לתלות אשמתו

ביוצרו, ע"ז אמר שאין הדבר כן אלא הצור אשר יצר את האדם בחכמה, תמים פעלו.. ועשה את האדם ישר מכל צד, והמה בקשו חשבונות רבים, כי מצדם באה ההשחתה ולא מצדו ית'

13- חוה ברונשטיין: פסח תש"ה ברייניקנדרוף

חמץ לא היה לנו במחנה ההשמדה, הרעב כילה אחרון הפרורים שלטה בנו איזה מין כמיהה להרגיש, לו אך במעט, טעם בני חורין.
כיבדנו החדר, אף חמץ בדקנו, סביב לוח עץ אל "סדר" הסבנו. ללא יין ומצות אף ללא הגדות את פתנו טבלנו בים של דמעות.
שרנו מתוך הזיכרון את כל שירי ההגדה, בלענו את לחמנו ללא שהיה ולעיסה, חזקה רוחנו מכל הגדרות המחושמלות – קווינו, שנצא בעזרת ה' מעבדות לחרות.
עתה ידעתי:
רוחנו האיתנה בעמק הבכא, לא שלנו הייתה, כי אם של ישראל-סבא, ופתנו החרבה, הטבולה בדמעות, הייתה ותהיה הכשרה שבמצות, שאכלתי מימי.